/ Тетяна Чайка // Філософська думка. – 2011. – №5. – С. 89–94.

10. Шинкарук В. И. Марксистский гуманизм и проблема смысла человеческого Бытия // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3–х т. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – Т.ІІІ. – Ч. І. – С. 108–120.

11. Шинкарук В. И. Проблемы смысла человеческого бытия // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3–х т. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – Т.ІІІ. – Ч. І. – С. 283–294.

12. Шинкарук В. І. "Хрущовська відлига" і нові тенденції в дослідженнях Інституту філософії АН України в 1960–х роках / В. І. Шинкарук // Філософська думка. – 1998. – №4–6. – С. 5–22.

13. Табачковський В. Г. Український персоналізм В. Шинкарука // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3–х т. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – Т.ІІІ. – Ч. 1. – С. 5–55.

14. Шинкарук В. І. Про смисл буття // Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3–х т. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – (Філософська спадщина України). – Т.ІІІ. – Ч. 2. – С. 322–325.

15. Шинкарук В. І. Людське буття: екзистенція, час, свобода // Український світ. – 1995. – №1–3. – С. 41.

References

1. Verloka V. Interv'ju iz Sergijem Borysovychem Kryms'kym: Filosofija jak styl' zhyttja / V. Verloka // Duh i litera. – 2006. – Ch.15–16. – S. 138–160.

2. Istorija filosofii'. Slovnyk / Za zag. red. V. I. Jaroshovcja. – K. : Znannja Ukrai'ny, 2005. – 1200 s.

3. Kryms'kyj S. B. Zaklyky duhovnosti XXI stolittja: (Z cyklu shhorichnyh pam'jatnyh lekcij imeni A. Olens'koi'–Petryshyn, 2002 r.). – K. : Akademija, 2003. – 32 s.

4. Kryms'kyj S. B. Zapyty filosofs'kyh smysliv. – K. : Vyd. PARAPAN, 2003. – 240 s.

5. Kryms'kyj S. B. Pid sygnaturoju Sofii'. – K. : Vyd. dim "Kyjevo–Mogyljans'ka akademija", 2008. – 718 s.

6. Kryms'kyj S. Rankovi rozdumy / Zb. st. – Hudozh. oform. O. Bilec'kogo. – K. : Majsternja Bilec'kyh, 2009. – 120 s.

7 Sjundjukov I. Sergij Kryms'kyj: "Z usih prav ljudyny najvazhlyvishym je pravo buty INShYM" / Igor Sjundjukov [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.day.kiev.ua/uk/article/panorama–dnya/sergiy–krimskiy–z–usih–prav–lyudini–nayvazhlivishim–ie–pravo–buti–inshim

8. Filosofs'kyj slovnyk / Za red. V. I. Shynkaruka. – 2 vyd. pererob. i dop. – K., 1986. – 800 s.

9. Chajka T. Besidy z Kryms'kym. "Rozum, nastojanyj na sovisti" / Tetjana Chajka // Filosofs'ka dumka. – 2011. – №5. – S. 89–94.

10. Shinkaruk V. I. Marksistskij gumanizm i problema smysla chelovecheskogo Bytija // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3–h t. – K. : Ukrai'ns'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – T.III. – Ch.I. – S. 108–120.

11. Shinkaruk V. I. Problemy smysla chelovecheskogo bytija // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3–h t. – K. : Ukrai'ns'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – T.III. – Ch.I. – S. 283–294.

12. Shynkaruk V. I. "Hrushhovs'ka vidlyga" i novi tendencii' v doslidzhennjah Instytutu filosofii' AN Ukrai'ny v 1960–h rokah / V. I. Shynkaruk // Filosofs'ka dumka. – 1998. – №4–6. – S. 5–22.

13. Tabachkovs'kyj V. G. Ukrai'ns'kyj personalizm V. Shynkaruka // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3–h t. – K. : Ukrai'ns'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – T.III. – Ch.1. – S. 5–55.

14. Shynkaruk V. I. Pro smysl buttja // Shynkaruk V. I. Vybrani tvory: u 3–h t. – K. : Ukrai'ns'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2004. – (Filosofs'ka spadshhyna Ukrai'ny). – T.III. – Ch.2. – S. 322–325.

15. Shynkaruk V. I. Ljuds'ke buttja: ekzystencija, chas, svoboda // Ukrai'ns'kyj svit. – 1995. – №1–3. – S. 41.

Farion O. O., *PhD, Senior Lecturer, Department of Philosophy, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine, Zhytomyr), farion_o@ukr.net*

Kiev school of philosophy: in search of human existence meaning

The urgency and priority of such tasks of philosophy as understanding the human existence specificity and determining its meaning is explained in this article. That is implemented in the context of existential–anthropological philosophy by philosophical representatives of Kiev school of philosophy (Kiev ideologically–anthropological school) – V. Shynkaruk and S. Krymsky.

It is determined that these thinkers have identified the fundamental feature of human existence – its spiritual content and transcendence. The interpretation of existence as a dialectical unity of conditions of life, life satisfaction and personal fulfillment in this process is determined. Is stated that the issues of determining the meaning of life don't have the clear answer and require the constant search.

It is emphasized that the primary importance in this context is to ensure conditions for life to bring the supreme joy of being in accordance with the highest moral goals. A person must achieve happiness not to detriment morality, but on the way of human essence realization.

Keywords: *history of Ukrainian philosophy, Kiev school of philosophy, V. Shynkaruk, S. Krymsky, human existence meaning.*

Фарион О. О., *кандидат философских наук, старший преподаватель кафедры философии, Житомирский государственный университет им. Ивана Франка (Украина, Житомир), farion_o@ukr.net*

Киевская философская школа: в поисках смысла человеческого бытия

Обоснована актуальность и первоочередность такой задачи философии, как осмысление специфики человеческого бытия и определения его смысла. Проанализированы особенности трактовки экзистенциальной сущности бытия и определения его смысла в контексте экзистенциально–антропологической философии представителей Киевской философской (мировоззренчески–антропологической) школы В. Шинкарука и С. Крымского.

Определено, что фундаментальными особенностями человеческой экзистенции мыслители определяли её духовное содержание и трансцендентность. Представлены их определения экзистенции как диалектического единства создания условий жизни, удовлетворения жизнью и самореализации личности в этом процессе. Обосновано, что вопрос смысла жизни не имеет однозначного ответа и требует постоянного поиска. Подчеркнуто, что первоочередную важность в этом контексте имеет обеспечение условия, чтобы жизнь, в соответствии с высокими моральными целями, приносила высшую радость бытия, чтобы человек достигал счастья не в ущерб нравственности, а на пути реализации своей человеческой сущности.

Ключевые слова: *украинская философия, Киевская философская школа, В. Шинкарук, С. Крымский, смысл человеческого бытия.*

* * *

УДК 271.791

Ковальчук Н. Д.
доктор філософських наук, професор кафедри філософії, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), natalia.kovalczuk@gmail.com

ФЕНОМЕН СВЯТОСТІ ПРЕП. ФЕОДОСІЯ ПЕЧЕРСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ЖИТІЯ СВЯТИХ

Розглядається духовний шлях Феодосія Печерського, одного із засновників Києво–Печерської Лаври, і його особлива роль у цьому духовному центрі в контексті святості. Дослідження феномена святості Феодосія Печерського проводиться через аналіз духовного простору і духовного часу в процесі його наближення до стану святості, а також роль символів одягу та їжі у цьому духовному процесі. Як підкреслюється в Києво–Печерському Патерику, духовний простір святого пов'язано з його діяннями в стінах Києво–Печерської лаври. Духовне життя Феодосія Печерського вимірюється не тільки його історичним часом (від народження до смерті), а й духовним часом, де основною одиницею виступає подія. Одяг і їжа як необхідні складові життя Феодосія Печерського можна розглядати як символи. Вони виступають як іконічні знаки, як символи або навіть ритуальні маркери того способу життя, який слідує за біблійною мудрістю.

Ключові слова: *духовний час, духовний простір, Києво–Печерський Патерик, святість, святий, символ.*

Актуальність теми. В ряду святих провідне місце займає преп. Феодосій Печерський. Духовний шлях цього святого допомагає нам зрозуміти як виник такий центр духовності як Києво–Печерська лавра, яка особиста роль засновника–будівника цього духовного центру. Києво–Печерський Патерик оповідає про велику кількість учнів і послідовників Феодосія, які продовжували його справу за життя і після смерті.

До святого життя Феодосій Печерський, як свідчить нам Києво–Печерський Патерик, був призначений з самого початку і дуже скоро вивчив Святе Письмо так, що він дивувався з премудрості й розуму юнака і зі спритності в навчанні. Не покидає його цей образ і при виборі Києво–Печерської лаври, як місця його спасіння і служіння Богові, і при дуже тяжкій і важливій розмові з рідною матір'ю, якій він пояснює сутність свого життєвого вибору. Але аналіз духовного шляху

Феодосія Печерського є надзвичайно складним, тому що він відбувається в контексті святості. Дослідження цієї проблеми є надзвичайно актуальною темою сьогодення.

Ступінь дослідженості проблеми. Проблема святості фундаментально досліджувалася В. Топоровим, в трьох ракурсах: 1. Єдність в просторі і в сфері влади (наприклад "Повість врем'яних літ"); 2. Єдність в часу і дусі, тобто ідея духовної спадщини (наприклад "Слово про закон і благодать"); 3. Святість як вищий моральний ідеал поведінки, життєва позиція. С. Б. Кримський розглядає поняття святості в контексті святої землі та святої Батьківщини. Згідно точки зору відомого дослідника Левінаса заклик святості передує турботі існування і асоціюється з пріоритетом інших переді мною. Відомий дослідник української культури В. Горський присвятив свої дослідження святим доби Київської Русі.

Метою даної статті є дослідження духовного шляху Феодосія Печерського як прояву святого образу життя. Для вирішення цієї мети потрібно розв'язати наступні завдання. 1. З'ясувати роль духовного простору в наближенні Феодосія Печерського до стану святості. 2. Зрозуміти сутність духовного часу святого. 3. Розглянути символи одягу та їжі в духовному образі життя Феодосія Печерського.

З точки зору духовного шляху Феодосія, цікава його часова структура цього шляху. З одного боку, ми бачимо "реальний час", який точно співпадає з історичним описом основних подій життя від народження до смерті. В Києво–Печерському Патерику знаходимо тільки дві дати які позначають реальний час життєвого шляху святого Феодосія. Перша дата, яка позначає абсолютно точно дату його смерті: "і прилучився до святих отців року 6583 (1074), місяця травня в 3 день, у суботу, коли, як пророкував, зійшло сонце" [1, с. 63]. Друга абсолютна дата – перенесення із печер на нове місце, де була збудована келія, яка дала початок печерському монастирю: "...і тоді з братією переселився з печери на це місце року 6570 (1062)" [1, с. 431].

Це приводить нас до думки, що життя Феодосія вимірюється не тільки історичним часом (від народження до смерті), а й духовним часом, де основною одиницею є події. Саме події, які не позначені конкретним історичним часом, зумовлюють напрям до життєбудівничих і душорятуючих цілей часу благодатного духовного росту. Духовний час в житті Феодосія позначається такими подіями–діями, які задовольняють його духовні потреби, але здійснюються свідомо, в розумінні цілі, засобів і особистих сил. Вони завжди співвідносяться з Богом і з людиною, з усвідомленням своїх вчинків. Всі ці події–дії утворюють ряд, де одна подія пов'язана з іншою, витікає із неї, передається іншому елементу ряду. Цей зв'язок духовних подій передбачає у здійснюючого їх наявність мети, почуття обов'язку, відповідальності перед тими, хто почав і хто продовжує цей ланцюг. У цих умовах навіть випадкове явище, спочатку ніким і нічим не пов'язане, в решті–решт стає невипадковим і має статус необхідної ланки в заданому ланцюзі.

Основним квантом часу, який використовується для опису історичного мікроплану життя Феодосія виступає день. З другого боку, день – Богом установлена одиниця часу, як часу творіння Всесвіту, що має свої ознаки, мету, результат І органічно пов'язаний з іншими днями. Завдяки цим обставинам кожний конкретний день в житті Феодосія має причетність до "великого" часу Священної "історії", і груд кожного дня зв'язується з тою "великою роботою", яка складає зміст і сенс священної історії.

Часова структура життєвого шляху Феодосія доповнюється просторовою характеристикою. Подібно до того, як структура життєвого шляху, веде Феодосія від етапу до етапу, щоб привести до головного часу, так і просторова структура, веде від місця до місця, поки не приводить до головного місця. Першим таким місцем було місто Васильків: "Є місце, назване Василевом, яке відстоїть од Києва, града стольного, на п'ятдесят поприщ, в ньому мешкали батьки святого, у вірі християнській живучи, всіляким благочестям прикрашені. Народили ж це блаженне дитя" [1, с. 33]. Тут він був хрещений і тут пройшли його перші роки. Саме назва міста пов'язана з іменем великого князя Володимира, хрестителя Київської Русі, який при хрещенні прийняв ім'я Василій.

Другим містом, на шляху Феодосія до чернецького подвижництва, було місто Курськ, куди, згідно наказу князя, переїхали його батьки. Тут пройшла значна частина дитинства і юнацьких років Феодосія, коли його покликання стало очевидним: "...Бог так повелів, але більше скажу, і так Бог зволив, аби там доброго отрока житіє просяяло [1, с. 33–34]. Таким чином, Курськ для Феодосія не тільки нове місце зовнішньої біографії, а й новий ступінь в його духовному зростанні, удосконаленні на шляху служіння Богові.

Третє місто, в духовно–просторовій структурі життя Феодосія, пов'язано зі Святими Місцями: "Чув він про Святі Місця, де Господь наш. То ще Христос у плоті ходив, і бажав туди піти й поклонитись їм" [2, с. 34]. Святі Місця асоціюються у Феодосія з його особистим духовним простором. Таким чином, ці два простори з'єднуються з ідею духовного шляху. Божий промисел приводить Феодосія до Києва, до блаженного Антонія, і, таким чином, київський простір – це останній і головний локус преподобного, який він вже ніколи не покине. Духовним центром "київського простору" для Феодосія виступає монастир, досягнення якого стає можливим завдяки Божій волі. На шляху до Києва він йшов за купцями на певній відстані для того, щоб вони його не побачили і був зовсім один: "лише Бог беріг його" [1, с. 45]. Таким чином, випадкові зовнішні події (зустріч з купцями і т.п.) і невипадкова Божа воля привела Феодосія до Києва.

У "київському просторі" він обирає вузький, незрівнянно більш духовний і глибокий локус – Київські пагорби, печери, майбутній монастир. А по приїзді до Києва з ним трапляється важлива подія. Києво–Печерський Патерик оповідає нам про це: "...коли ж прийшов – обійшов усі монастирі, бажаючи бути мнихом, і просив їх, вони не прийняли його" [1, с. 37]. Але ні один монастир не прийняв його до себе, і це була його поразка. І все ж таки ця поразка мала відносний, зовнішній характер. У світі Божого промислу все виглядає інакше – це вища вдача, яка відкриває можливість найбільш глибоко реалізувати

своє призначення "віддатися Богові". Відмова, яку отримав Феодосії, привело його до того кризового стану, коли людину залишає остання надія. Але. саме тут, на краю безодні, він відкриває для себе останню можливість, яка б ніколи не з'явилась, якби він не опинився в тому "кризовому стані", коли "йти більше нікуди". Саме в цій ситуації Феодосій почув про блаженного Антонія, який живе в печері і завдяки цьому знаходить свій єдиний і найкращий із можливих шансів. "І тоді почув про блаженного Антонія, котрий жив у печері, й, окрилений думкою попрямував до неї, зайшов до преподобного Антонія", – пише Києво–Печерський Патерик [3, с. 45], Антоній влаштовує Феодосію останній іспит, розповідаючи про всі негаразди обраного їм шляху, ніби то змушуючи ще раз замислитись над цим вибором: "О, дитя, чи бачиш ти печеру, цю скорботу, місце тісне? Ти ж юний ще, і. здається мені, не витримаєш тутешніх скорбот?" [3, с. 37]. Але Феодосій усвідомлює те, що цей крок, зроблений завдяки Божої волі, і що наступні кроки він буде робити згідно волі Антонія: "Знай, чесний отче, про Промисел Божий". Антоній підтверджує Божу волю, яка зумовлює його прихід до монастиря: "Благословен Бог, дитя, що укріпив тебе та таке прагнення" [3, с. 37]. За наказом Антонія, згідно зі звичаєм святих отців, його підстригають і одягають і чернецьку одежу. Саме з цього моменту Феодосій одержує остаточну прописку в "київському просторі", у тому святому місці, яке має привести його ще до більшої святості.

Таким чином, існування цих двох типів зображення житія Феодосія та їх зв'язок дуже важливі для відображення сутності ідеї святого житія. Ми згодні з оцінкою цього духовного феномена, яку дав В. Топоров: "Цей зв'язок реалізується в особистносно–переконливому (об'єкт – житійний опис і це більш висока парадигма, яку він наслідує до самої *imitati Christi*) і в просторо–часовому плані, де цей простір і цей час важливі самі по собі в їх зв'язку з їх сполученістю з сакральним простором Священної історії і із відповідною їй часовою перспективою" [4, с. 352].

Дослідження житія святого Феодосія повертає нас до старої міфопоетичної ідеї про зв'язок людини і Всесвіту, мікрокосмосу і макрокосмосу через єдиний план творіння, який пояснює ізоляцію цих двох світів. Із цієї загальної ідеї випливає інша – про межу, яка відокремлює людину від Всесвіту, про ту сферу в якій проходить їх взаємодія в позитивному (контакти, обмін), і негативному (захист, гарантія безпеки) планах. Головними компонентами цієї проміжної зони, до якої належить і світ і людина, є їжа і одяг. Перші дві компоненти підтримують людину внутрішньо, а одежа захищає її зовні, і тим самим позначає його місце у світі, відокремлюючи його в ньому. Як зазначає В. Топоров, внутрішня форма слова "одежа" зв'язує його з однією із самих космічних дій, які кодуються у словах "класти", "ставити", "стверджувати до буття". Це дієслово має своїми об'єктами світ, небо, сонце, місяць, зірки, людину, закон, ім'я, соціальне установлення і т.п., а своїм суб'єктом – деміурга, творця" [4, с. 656–657]. Одягнути людину – це значить створити біля людини щось, що буде виділяти і захищати її водночас. Одяг позначає матеріальну опору людини і водночас опору духу, спрямованість у майбутнє.

Ці необхідні для життя Феодосія речі можна тлумачити як символи. Вони є знаками, бо ніколи не є лише речами, а вказівкою на щось більше, тим, у межах чого здійснюється вибір, бо, відповідно до своєї знакової природи, є амбівалентними. Адже "описувана система світорозуміння (християнська – Н. К.) передбачає, що вирішальна подія вибору (що завершується в есхатологічній перспективі) відбувається "за знаком" і "перед лицем" знака, в свою чергу здійснюючи себе в знаковій формі" [5, с. 323].

Такими, передусім, є їжа (просфори, хліб, вино, чечевиця) і одяг ("одежа світла і славна" і т.д.). Неважко помітити наскрізність цих образів, як і те, що вони підпорядковані основній (сюжетотворчій) цитаті –"Тож не турбуйтеся і не кажіть: що нам їсти? чи що пити? або: у що одягнутися? Бо всього цього язичники шукають; знає бо Отець наш Небесний, що ви маєте потребу в усьому цьому"– зазначає Святе Письмо (Мф 6:31–32). Знаки справді вирізняються у своєму вказівному змісті, неначе плакат. Вони є іконічними відображенням, знаковим, символічним чи навіть ритуальним маркуванням того способу життя, що йде за Біблійною мудрістю. Це зауважує і В. Топоров, пишучи, що "...для Феодосія одяг теж був знаком, але й знаменом..." [4, с. 656]. Окремі сюжети мозаїчно складаються в одну єдину лінію життя з твердими ціннісними переконаннями. Попри свою підпорядкованість одній думці, кожна річ є дуалістично розчленованою, кожне явище асоціативно пов'язане з протилежним йому.

Зміна одягу означає внутрішню зміну – ритуальне, риторично і доволі буквально, ще найяскравіше зображено в епізоді про боярського сина, який вбрався в найкращий свій одяг, їдучи в монастир і скинув його в монастирі. Після чого Никон, за проханням Антонія, робить постриг йому, тим самим прилучаючи його до чернецького сану.

Відтак мотив одягу–переодягання пов'язаний з образом дороги як духовного вдосконалення. Пройшовши досконало свої дороги, Феодосій Божим промислом став (тим, хто сам запрошує: на дорогу до монастиря – замовляє іконописців для розпису церкви (десять років після своєї смерті) – у Києво–Печерському Патерику; у житії – приймає всіх, хто хотів прийти, лишаючи можливість відступу. Бо дорога насправді продовжувалася з пригодами, переживаннями і небезпеками, з молитвами, постами, усамітненнями, зустрічами з неправдивими янголами, спокусами. Вона потребує особливої підготовки, отож, зміна одягу на чернечі "худі ризи" є знаком готовності служіння Богу.

Ще гостріше момент розрізнення проявляється в образі їжі. Їжа, насамперед, мислиться як умова росту, починаючи від дитинства, і ніколи не є просто харчем. Вона завжди певною мірою є продовженням того "проскурного печення" – дару Божого і людського прийняття цього дару. Феодосій випікає просфори, усвідомлюючи в цьому свою Божу місію, тобто він актуалізує те жертвоприношення, символом якого є просфора, відповідаючи на Божу жертву своєю жертвою. Їжа також визначає піст –"подвиг прощення",

котрий разом з молитвою сприяє духовному зростанню, змужнінню духа. І найголовніше – хліб стає проявленням чуда. Молитви святого стають причиною появи їжі. І врешті, хліб є символом прийняття людиною животворного духу, а Боже слово, що його проповідує Феодосій, окреслюється як духовна страва.

Ці тлумачення образів одягу та їжі підпорядковані внутрішній формі твору, тому чернечому ідеалу, який проповідує і втілює Феодосій (за Студійським уставом) і знаходяться в межах біблійного тлумачення, тобто є традиційними. З іншого боку, їх розгортання (ампліфікація) і повторюваність (симетричність), їх емблематичність (властиво – знаковість) не є обов'язковими для агіографічного твору, зате є свідченням оберненої перспективи, нормативної для середньовічного мистецтва, що створює можливість множинності точок зору.

Таким чином, свята особа, освячуючи місце і час, вмішує в собі святе діяння. Світло святості падає на сподвижників святої людини, які присвятили себе як і він служити Богові і його учням, які наслідують подвиг свого учителя. Таким чином створюється особливе середовище (або матерія) святості і до неї причетні і простір, і час, і люди, Аналіз поняття дозволяє нам відмітити головні напрямки трансформації цієї ідеї. Сутність змін полягає у троякій персоніфікації фокуса святості – з природи на людину, матеріально–фізичного на ідеально–духовне, з конкретно–наочного на абстрактне і небачене.

Список використаних джерел

1. Ключевский В. О. Древнерусские жития святых как исторический источник / В. О. Ключевский. – М. : Наука, 1988. – 509 с.
2. Успенский Б. А. Поэтика композиции. Структура художественного текста и типология композиционной формы / Б. А. Успенский. – М. : Искусство, 1970. – 225 с.
3. Патерик Києво–Печерський. – К. : КМАcademia, 1998. – 346 с.
4. Топоров В. Н. Святость и святые в русской духовной культуре / В. Н. Топоров. – М. : Гнозис, 1995. – Т.1 – Первый век христианства на Руси. – 875 с.
5. Аверинцев С. С. Символика раннего Средневековья. К постановке вопроса / С. С. Аверинцев // Семиотика и художественное творчество. – М. : Наука, 1977. – С. 308–337.

References

1. Kluchevskiy V. O. Drevnerussiye zhitiya sviatykh kak istoricheskiy istochnik / V. O. Kluchevskiy. – M.: Nauka, 1988. – 509 s.
2. Uspenskiy B. A. Poetica kompozitsii. Structura khudozhestvennogo teksta i tipologia kompozitsionnoi formy / B. A. Uspenskiy. – M.: Iskusstvo, 1970. – 225 s.
3. Peteryk Kyyevo–Pecherskyi. – K. : KM Academia, 1988. – 346 s.
4. Toporov V. N. Sviatost s sviatyye v russkoi dukhovnoi culture / V. N. Toporov. – M.: Gnozis, 1995. – T.1. – Pervyi vek khristianskva na Rusi. – 875 s.
5. Averintsev S. S. Simvolika rannego Sredniyevekovia. K postanovke voprosa / S. S. Averintsev // Semiotika i khudozhestvennoye trorchestvo. – M.: Nauka, 1977. – S. 308–337.

***Kovalchuk N. D.**, Doctor of sciences in philosophy, Professor of the department of philosophy, BorysGrinchenkoKyivUniversity (Ukraine, Kiev), natalia.kovalczuk@gmail.com*

St. FeodosiyPecherskyi sanctity phenomenon in the hagiological context

In this article St. FeodosiyPecherskyi spiritual way, his role in Kyiv–Pechersklavra constitution and his role in this spiritual center in the context of sanctity are analyzed. A research of St. FeodosiyPecherskyi sanctity phenomenon is done through the analysis of spiritual time and spiritual dimension, which brought him closer to sanctity, and the analysis of symbols of cloth and food in this spiritual process. As it's mentioned in Kyiv–PecherskPatericon, spiritual dimension of holy person is linked with his deals intramural Kyiv–Pechersklavra. St. Feodosiy Pecherskyi spiritual life is measured not only by the historical time (from birth to death), but also by the spiritual time, where the main unit is an event. Cloth and food, necessary things for life, may be seen as symbols. They're stated as iconic sings, as symbols or even as ritual designation of the lifestyle, which follows biblical wisdom.

***Keywords:** spiritual time, spiritual dimension, Kyiv–PecherskPatericon, sanctity, holy person, symbol.*

***Ковальчук Н. Д.**, доктор философских наук, профессор кафедры философии, Киевский университет им. Бориса Гринченко (Украина, Киев), natalia.kovalczuk@gmail.com*

Феномен святости преп. Феодосия Печерского в контексте жития святых

Рассматривается духовный путь Феодосия Печерского, одного из основателей Киево–Печерской Лавры, и его особая роль в этом духовном центре в контексте святости. Исследование феномена святости Феодосия Печерского проводится через анализ духовного пространства и духовного времени в процессе его приближения к состоянию святости, а также роль символов одежды и еды в этом духовном процессе. Как подчеркивается в Киево–Печерском Патерике, духовное пространство святого связано с его деяниями в стенах Киево–Печерской лавры. Духовная жизнь Феодосия Печерского измеряется не только его историческим временем (от рождения до смерти), но и духовным временем, где основной единицей выступает событие. Одежда и еда как необходимые жизни Феодосия Печерского вещи можно рассматривать как символы. Они выступают как иконические знаки, как символы или даже ритуальные маркеры того способа жизни, который идет за библейной мудростью.

***Ключевые слова:** духовное время, духовное пространство, Киево–Печерский Патерик, святость, святой, символ.*

* * *

УДК 2(141.5) : 316

Буряк Н. Б.
аспірантка кафедри релігієзнавства філософського факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, асистент кафедри соціальної філософії і філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), Spline_www@bigmir.net

СОЦІАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЕРІХА ФРОММА

Системно подано соціальне підґрунтя релігієзнавчої концепції Е. Фромма і розкривається гуманістичний потенціал в єдності екзистенційних та персоналістичних характеристик. Питання, в різній мірі пов'язані з проблемами концепції релігієзнавства, культури та соціуму, розглядали багато авторів.Досліджено соціальні чинники, які вплинули на релігієзнавчу концепцію Е. Фромма. Автором розкриваються складові релігієзнавчої концепції, яка ґрунтується, насамперед, на гуманістичних ідеалах, цілях пізнання людської особистості, як в філософських, так і в психологічних вимірах, обґрунтовує існування невід'ємних людських потреб, від реалізації яких залежить розвиток особистості та підкреслює значення релігії у констатуванні людської буттєвості.

***Ключові слова:** релігія, соціум, відчуження, любов, гуманізм.*

У даній статті системно подано соціальне підґрунтя релігієзнавчої концепції Е. Фромма і розкривається гуманістичний потенціал в єдності екзистенційних та персоналістичних характеристик. Питання, в різній мірі пов'язані з проблемами концепції релігієзнавства, культури та соціуму, розглядали багато авторів. Корисні відомості про передумови і розвиток релігієзнавчої концепції, можна віднайти у роботах таких авторів:, Н. Автономової, А. Пружиніної, С. Токарева, Ск. Даулінга, В. Лейбіна, Р. Перрона, Г. Уеллса. Дослідженням філософських ідей Е.Фромма займалися І. Єгорова, Е. Суздалева, Е. Мелетинський, В. Нікольський. Однак робіт, в яких би цілісно розкрилася релігієзнавчу концепція Е. Фромма, практично немає. Відтак метою статті є з'ясування релігієзнавчої концепції.